

Rolnummer 2843
Arrest nr. 209/2004 van 21 december 2004

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 162, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering, gesteld door het Hof van Beroep te Bergen.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en A. Arts, en de rechters R. Henneuse, L. Lavrysen, J.-P. Snappe, E. Derycke en J. Spreutels, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* * *

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging

Bij arrest van 20 november 2003 in zake het openbaar ministerie en M.-F. Honorez tegen J. Petit en in zake J. Petit tegen de n.v. A.G.F. Belgium Insurance, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 27 november 2003, heeft het Hof van Beroep te Bergen de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schenden de bepalingen van het tweede lid van artikel 162 van het Wetboek van Strafvordering, zoals gewijzigd bij artikel 1, a), van de wet van 25 oktober 1950, het in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet vervatte beginsel van niet-discriminatie, in zoverre zij de feitenrechter ertoe verplichten de burgerlijke partij die in het ongelijk wordt gesteld, te veroordelen in alle kosten gemaakt door de Staat en de beklagde, wanneer die partij de beklagde rechtstreeks voor de strafrechter heeft gedagvaard, en dus in zoverre zij die burgerlijke partij het recht ontnemen om argumenten aan te voeren die de rechter ervan kunnen overtuigen haar van alle of een deel van de voormelde kosten te ontheffen, terwijl de rechter, buiten dat geval en dat waarin de burgerlijke partijstelling heeft geleid tot de opening van een onderzoek, beschikt over een beoordelingsbevoegdheid ten aanzien van de veroordeling van de burgerlijke partij in de kosten, waarbij die facultatief is ? »

Memories zijn ingediend door :

- M.-F. Honorez, wonende te 6040 Jumet, rue Puissant 117;
- de Ministerraad.

De Ministerraad heeft een memorie van antwoord ingediend.

Op de openbare terechtzitting van 22 september 2004 :

- zijn verschenen :
 - . Mr. M. Graindorge, advocaat bij de balie te Brussel, voor M.-F. Honorez;
 - . Mr. M. Mareschal, tevens *loco* Mr. D. Gérard, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers R. Henneuse en E. Derycke verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

Het openbaar ministerie en M.-F. Honorez stellen voor de verwijzende rechter hoger beroep in tegen een vonnis van de Correctionele Rechtbank te Charleroi waarin dokter J. Petit, vervolgd wegens onopzettelijke doding, wordt vrijgesproken.

Na dat vonnis te hebben bevestigd, stelt het Hof van Beroep de hierboven geformuleerde vraag, aangezien de burgerlijke partij immers heeft gevraagd niet te worden veroordeeld tot de betaling van de kosten van de openbare vordering en van het deskundigenonderzoek, om de door de verwijzende rechter aangehaalde redenen.

III. *In rechte*

- A -

Standpunt van M.-F. Honorez

A.1. Na te hebben onderstreept dat het hoger beroep gezamenlijk door haar en het openbaar ministerie is ingesteld - wat duidelijk erop zou wijzen dat haar demarche « noch onbeduidend, noch roekeloos, noch tergend » is -, voert die partij aan dat het voor haar zeer moeilijk zal zijn de aanzienlijke gerechtskosten te betalen : enerzijds, zijn haar middelen beperkt en, anderzijds, zou het uiterst onrechtvaardig zijn aldus te worden veroordeeld om de waarheid omtrent de dood van haar zoon te hebben willen achterhalen.

Zij merkt vervolgens op dat, volgens haar, te dezen een onverantwoord verschil in behandeling bestaat. Terwijl een rechtzoekende die zich aansluit bij een aan de gang zijnd opsporingsonderzoek of gerechtelijk onderzoek, niet wordt bestraft, zou de persoon die « niet het geluk heeft gehad dat reeds bij de aanvang een consequent opsporingsonderzoek of gerechtelijk onderzoek is gevoerd », daarentegen wel worden bestraft.

Standpunt van de Ministerraad

A.2. Na in detail te hebben herinnerd aan de verschillende middelen waarover de slachtoffers in rechte beschikken om een schadeloosstelling te verkrijgen, zet de Ministerraad, gestaafd door de parlementaire voorbereiding, de doelstelling uiteen die de wetgever nastreefde toen hij, bij de wet van 25 oktober 1950, artikel 162 van het Wetboek van Strafvordering heeft gewijzigd.

Het ging erom de doeltreffendheid te waarborgen van het recht van de slachtoffers van misdrijven om de voordelen van een strafprocedure te genieten, teneinde schadeloos te kunnen worden gesteld, waarbij tegelijk wordt voorkomen dat de Staat nutteloze uitgaven zou moeten dragen.

A.3.1. Volgens de Ministerraad komt het door de wetgever ingevoerde verschil in behandeling op adequate wijze tegemoet aan die doelstelling.

A.3.2. Diezelfde partij merkt vervolgens op dat de twee categorieën van burgerlijke partijen die in de prejudiciële vraag worden beoogd, zich niet in een identieke situatie bevinden.

Diegenen die zich hebben aangesloten bij een openbare vordering die het parket reeds op gang heeft gebracht, komen dus tussen in een reeds aan de gang zijnde rechtspleging, waarvoor het parket zelf heeft beslist de verdachte te vervolgen - en dus daartoe de vereiste kosten voor te schieten. De tweede categorie van burgerlijke partijen betreft daarentegen partijen die de openbare vordering op gang hebben gebracht tegen personen die het parket niet noodzakelijk wilde vervolgen; zij liggen dus zelf aan de basis van de uitgaven met betrekking tot die rechtspleging.

Dat verschil in situatie zou, volgens de Ministerraad, het verschil in behandeling bij de regeling van de kosten van de rechtspleging verantwoorden.

A.3.3. In de memorie wordt ten slotte opgemerkt dat de gevolgen van de in het geding zijnde bepaling niet als onevenredig kunnen worden beschouwd.

Immers, de burgerlijke partij die is tussengekomen en die in het ongelijk wordt gesteld, zal de kosten en de uitgaven eigenlijk alleen moeten dragen indien het gaat om kosten die konden worden vermeden - en bijgevolg nutteloos blijken - en waarvan die burgerlijke partij aan de basis ligt.

In de memorie wordt overigens opgemerkt dat de benadeelde die voor de burgerlijke rechter een schadevergoeding vordert en in het ongelijk wordt gesteld, op grond van artikel 1017 van het Gerechtelijk Wetboek eveneens ambtshalve zal worden verwezen in de kosten met betrekking tot de rechtspleging, met inbegrip van de kosten met betrekking tot het bewijs van de schuld van de verweerder. De Ministerraad merkt op dat de rechter bijgevolg evenmin in staat is het bedrag van de veroordeling aan te passen volgens de argumenten van de partij die in het ongelijk wordt gesteld.

Ten slotte kan de in het geding zijnde maatregel de burgerlijke partijen financieel verantwoordelijk maken, zodat zij geen misbruik maken van het recht dat artikel 4 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering hun toekent; het op gang brengen van de openbare vordering moet, volgens de Ministerraad, een prerogatief blijven dat hoofdzakelijk het openbaar ministerie toekomt.

A.4. In zijn memorie van antwoord onderstreept de Ministerraad dat de argumentatie die M.-F. Honorez in haar memorie uiteenzet, in haar geheel betrekking heeft op feitelijke elementen, ten aanzien waarvan het Hof zich niet moet uitspreken.

Overigens, zelfs in de veronderstelling dat akte kan worden genomen van het feit dat het parket zich heeft gevoegd bij het hoger beroep dat M.-F. Honorez voor de verwijzende rechter heeft ingesteld, dan nog zou dat element, volgens de Ministerraad, de argumentatie die hij in zijn eerste memorie heeft uiteengezet in geen enkel opzicht ontkrachten, aangezien de openbare vordering, voor de eerste rechter, op gang werd gebracht door de burgerlijke partij, « terwijl het openbaar ministerie het dossier had geseponeerd ». Aangezien de schuld na afloop van die rechtspleging niet is aangetoond, werden de kosten en de uitgaven die daaruit voortvloeien, tevergeefs aangegaan; zoals voor de burgerlijke rechtscollèges is het bijgevolg normaal dat zij ten laste worden gelegd van de partij die in het ongelijk wordt gesteld.

- B -

B.1. De prejudiciële vraag heeft betrekking op artikel 162 van het Wetboek van Strafvordering, dat bepaalt :

« Ieder veroordelend vonnis, uitgesproken tegen de beklaagde en tegen de personen die voor het misdrijf burgerrechtelijk aansprakelijk zijn, verwijst hen in de kosten, zelfs jegens de openbare partij.

De burgerlijke partij die in het ongelijk wordt gesteld, kan worden veroordeeld in de kosten jegens de Staat en jegens de beklaagde of in een gedeelte ervan. Zij wordt veroordeeld in alle kosten door de Staat en door de beklaagde gemaakt, wanneer zij het initiatief tot de rechtstreekse dagvaarding heeft genomen of wanneer een onderzoek is geopend ten gevolge van haar optreden als burgerlijke partij. De kosten worden door het vonnis bepaald. »

Alleen het tweede lid is in het geding. Die bepaling is van toepassing op de politierechtbanken, de correctionele rechtbanken en in hoger beroep, op grond van de artikelen 194 en 211 van hetzelfde Wetboek.

B.2. Het Hof wordt ondervraagd over het verschil in behandeling dat ten aanzien van de door de Staat en de beklaagde gemaakte kosten bestaat onder de burgerlijke partijen die in het ongelijk worden gesteld, naar gelang van de door hen gekozen regeling van rechtsingang.

B.3. De strafrechter beschikt in principe over een beoordelingsbevoegdheid inzake de tenlastelegging van alle of een gedeelte van de door de Staat of de beklaagde gemaakte kosten aan de burgerlijke partij die in het ongelijk wordt gesteld.

Wanneer evenwel die burgerlijke partijstelling plaatsheeft voor de onderzoeksrechter, wanneer de strafvordering nog niet bij hem aanhangig is gemaakt (artikel 63 van het voormelde Wetboek), of door rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter (artikel 64, tweede lid, en artikel 145 van hetzelfde Wetboek), is de rechter ertoe gehouden die kosten ten laste te leggen van de burgerlijke partij die in het ongelijk wordt gesteld, zonder dat hij daarbij over een beoordelingsbevoegdheid beschikt.

B.4.1. Artikel 162 van het Wetboek van Strafvordering vloeit voort uit een wijziging bij de wet van 25 oktober 1950 betreffende de kosten en voorschotten van kosten in strafzaken (artikel 1, a)).

De *ratio legis* van die wijziging is tijdens de parlementaire voorbereiding als volgt toegelicht :

« Wat de kosten in strafzaken betreft, weet U dat, volgens de huidige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering, wanneer in correctionele of in politiezaken de burgerlijke partij wordt afgewezen, de rechtbank haar noodzakelijkerwijs zal moeten veroordelen in de kosten, zowel ten aanzien van de vrijgesproken beklaagde als ten aanzien van de Staat. In criminele zaken daarentegen, met andere woorden voor het Hof van Assisen, is de veroordeling in de kosten nooit verplicht wat de burgerlijke partij betreft.

Het Hof beschikt over een beoordelingsbevoegdheid om de burgerlijke partij al dan niet in de kosten te veroordelen wanneer de beklaagde wordt vrijgesproken.

Wat is de reden van die bepaling in criminele zaken ? De wetgever heeft niet gewild dat de burgerlijke partij, met andere woorden het slachtoffer, ervan zou afzien om zich burgerlijke partij te stellen voor het strafrecht uit vrees, in geval van vrijspraak, te worden veroordeeld tot de betaling van kosten die soms aanzienlijk zijn en zijn ondergang zouden kunnen betekenen.

Teneinde de burgerlijke partijstelling voor dat rechtscollege niet te verhinderen, heeft men de rechter de keuze gelaten de burgerlijke partij al dan niet te veroordelen in de kosten wanneer de inverdenkinggestelde wordt vrijgesproken.

De commissie is van mening dat dezelfde motieven in aanmerking kunnen worden genomen voor de lagere strafgerichten, namelijk de politierechtbank en de correctionele rechtbank. Ook daar zou het slachtoffer ervan kunnen afzien zich burgerlijke partij te stellen uit vrees om tot de betaling van aanzienlijke kosten te worden veroordeeld wanneer de beklaagde wordt vrijgesproken.

Maar hier heeft de commissie gesteld dat een onderscheid diende te worden gemaakt tussen twee gevallen. Het is mogelijk dat het slachtoffer, of de persoon die beweert het slachtoffer van het misdrijf te zijn, zich tijdens het onderzoek burgerlijke partij heeft gesteld en dat de openbare vordering naar aanleiding van zijn tussenkomst op gang werd gebracht. Het is ook mogelijk dat de klagende partij een rechtstreekse vordering instelt om de beklaagde voor de correctionele rechtbank of de politierechtbank te brengen. In beide gevallen heeft de burgerlijke partij in werkelijkheid het initiatief en de verantwoordelijkheid voor de vervolgingen genomen en, in geval van vrijspraak, is het volkomen billijk dat zij wordt verwezen in alle kosten, zowel ten aanzien van de Staat als ten aanzien van de vrijgesproken beklaagde.

Anders is het echter wanneer de burgerlijke partij een zogeheten gevoegde burgerlijke partij was, met andere woorden wanneer zij, na te hebben vastgesteld dat het openbaar ministerie op eigen initiatief vervolgt en de veroordeling van de beklaagde vordert, zich bij dat strafgeding voegt om voor de politierechtbank of voor de correctionele rechtbank de schadevergoeding te vorderen waarop zij meent recht te hebben. Om die reden wordt in het voorstel een onderscheid gemaakt tussen het geval van de gevoegde burgerlijke partij en dat waarbij de burgerlijke partij de strafvordering op gang heeft gebracht of een rechtstreekse vordering heeft ingesteld.

Wanneer het gaat om een gevoegde burgerlijke partij voert het wetsvoorstel in correctionele en politiezaken de regel in die reeds in criminele zaken is ingevoerd, namelijk waarbij de burgerlijke partij alleen in de kosten kan worden verwezen, wanneer bijzondere omstandigheden bestaan die deze veroordeling verantwoorden.» (*Hand.*, Senaat, 2 maart 1949, p. 789 – eigen vertaling)

B.4.2. Uit wat voorafgaat blijkt dat de wetgever twee doelstellingen heeft willen nastreven. Enerzijds, vermijden dat het slachtoffer ervan zou kunnen afzien zich burgerlijke partij te stellen uit vrees om tot aanzienlijke kosten te worden veroordeeld wanneer de beklaagde is vrijgesproken; anderzijds, ervoor te zorgen dat de burgerlijke partij die de openbare vordering zelf op gang heeft gebracht en in het ongelijk is gesteld, tot de kosten zou worden veroordeeld ten gevolge van het initiatief dat zij heeft genomen en waarvoor zij de verantwoordelijkheid op zich neemt.

B.5.1. De wetgever vermocht te oordelen dat, wanneer de openbare vordering die door het openbaar ministerie op gang wordt gebracht, maar door de strafrechter ongegrond wordt verklaard, de door de Staat en de beklaagde gemaakte kosten niet noodzakelijkerwijze ten laste moeten worden gelegd van de burgerlijke partij die zich bij de openbare vordering had gevoegd om haar schadevergoeding te vorderen.

Het criterium van onderscheid is derhalve pertinent ten aanzien van de in B.4.2 vermelde doelstellingen.

B.5.2. De maatregel is evenmin onevenredig : de situatie van de benadeelde persoon die, nadat hij de strafvordering op gang heeft gebracht door een burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter of door een rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter, in het ongelijk wordt gesteld en tot de kosten veroordeeld, verschilt niet wezenlijk van de situatie van de benadeelde persoon die voor de burgerlijke rechter een schadevergoeding vordert. Artikel 1017, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek stelt immers dat, tenzij bijzondere wetten of een overeenkomst tussen partijen anders bepalen, ieder eindvonnis, zelfs ambtshalve, de in het ongelijk gestelde partij verwijst in de kosten.

B.6. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 162, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 21 december 2004.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

M. Melchior